

exemplum prohibuisse uideretur, in gratitudinem esse fugiendam, & magnificanda dei opera. Sed nonne tunc implebatur prophetia de domino, quæ dicit: Inuenimus eum in campis syluæ, quando nõ poterat præ multitudine populi in ciuitatem introire, sed diuersabatur in desertis? Ergo siue urbes inhabitet, & ibi sint meliores: siue de ferta inhabitataq; loca urbibus præferat: ad ipsum accedamus, dâtes patri & filio eius & spiritui sancto, deo nostro laudis confessionem: quia est quem decet omnis honor, gloria, & gratiarum actio, in seculorum secula. Amen.

C A P V T S E C V N D V M.

ET iterum intrauit Capharnaũ post dies, & auditũ est quod in domo esset, & conuenerunt multi, ita ut non caperēt, neque ad ianuam: & loquebatur eis uerbum. Et uenerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur. Et cum non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum ubi erat: & patefacientes, submiserunt grabatum, in quo paralyticus iacebat. Cum autem uidisset IESVS fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitâtes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur? Blasphemat. Quis potest dimittere peccata, nisi solus deus? Quo statim cognito IESVS spiritu suo, quia sic cogitarēt intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Quid est facilius, dicere paralytico, dimittuntur tibi peccata, an dicere, surge, tolle grabatum tuum & ambula? Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico: surge, tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam. Et statim surrexit ille, & sublato grabato, abiit inde coram omnibus, ita ut mirarētur omnes, & honorificarent deum, dicentes, quia nunquã sic uidimus. ¶ Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eum, & docebat eos. Et cum præteriret, uidit Leui Alphæi sedentem ad teloneum, & ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi publicani, & peccatores simul discumbebant cum IESU & discipulis eius: erant enim multi qui & sequebâtur eum. Et Scribæ & Pharisei uidentes, quia mâducaret cū publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat, & bibit magister uester? Hoc audito, IESVS ait illis: Non necesse habent sani medico, sed qui male habent: non enim ueni uocare iustos, sed peccatores. ¶ Et erant discipuli Ioãnis & Pharisei ieiunâtes, & ueniūt, & dicunt illi: Quare discipuli Ioãnis & Phariseorum ieiunant, tui autē discipuli non ieiunant? Et ait illis IESVS: Nunquid possunt filii nuptiarum quandiu sponsus cum illis est, ieiunare? Quãto tempore habent secum sponsum, nõ possunt ieiunare. Veniēt autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Nemo assumentũ panni rudis affluit uestimento ueteri, alioquin aufert supplementum nouum à ueteri, & maior scissura fit. Et nemo mittit uinum nouum in utres ueteres, alioquin dirumpet uinum utres, & uinum effundetur.

14 & utres peribūt. Sed uinum nouum in utres nouos mitti debet. ¶ Et factū 35
 est iterum, cum dominus sabbatis ambularet per sata, & discipuli eius cœ-
 perunt progredi, & uellere spicas. Pharifæi autem dicebant ei: Ecce quid fa-
 ciunt discipuli tui sabbatis quod non licet? Et ait illis: Nunquam legistis
 quid fecerit Dauid, quando necessitatem habuit, & esuriit ipse & qui cum
 eo erant: quomodo introiuit in domum dei sub Abiathar principe sacerdo- 40
 tum, & panes propositionis manducauit, quos non licebat manducare, ni-
 si solis sacerdotibus, & dedit eis qui cum eo erant? Et dicebat eis: Sabba-
 tum propter hominem factum est, & nō homo propter sabbatum. Itaque
 dominus est filius hominis, etiam sabbati.

ANNOTATIONES BREUES XLIIII. CIRCA LITERAM CA. II.

1	post dies:	καὶ εὐθέως ἐπιγινούς	29	quandiu
	δι ἡμερῶν	Et statim cum cogno-		ἐμῶ
	per dies	12 Quid est (uisset		in quo, tēpore scilicet.
2	& conuenerunt	12 Vtrum est	31	cum auferetur
	Ἐὐθέως συνήχθησαν	13 surge * ἢ &		ὅταν ἀπαρθῇ
	& cōfestim cōgregati	& infra.		cum ablatu fuerit.
2	ita ut nō caperēt (sunt	15 surrexit - ille:	31	diebus. * ἢ) Et
	ὥστε μὴ κέτι χωρεῖν	16 abiit - inde	32	assumentum
	ita ut nō amplius cape	16 mirarentur		ἐπιβλημα
3	neq; ad ianuam, (rent	ἐξίστασθαι		immisuram
	μὴ δὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν	stuporent	32	rudis
	ne ea quidē quæ ad ia	17 honorificarent		ἀγνάφῃ
3	uenerunt (nuam	δοξάζειν	33	supplementum
	ἔρχονται	glorificarent		αὐτῶ
	præfens.	19 ad teloneum:		eius
5	offerre eum illi	ἐπὶ τὸ πλῶνιον	33	maior
	πρὸς ἐγγίσαι αὐτῷ	ad telonium		χεῖρον
5	appropinquare illi	22 qui & sequebantur		deterior
	nudauerunt	καὶ ἠκολούθησαν	34	dirumpet uinum
	ἀπειέγασαν	& secuti fuerant		* ὁ νέος
	detexerunt	22 uidentes * αὐτῶν		nouum
6	patefacientes	24 bibit - magister ue-	36	Et factum est - iterū
	ἐξορύξαντες	25 Non necesse (ster-	36	ambularet
	perfodientes	οὐ χεῖρα		παραπορεύεσθαι
6	submiserunt	Non opus		transiret
	χαλῶσι	25 sani	37	progredi
	præfens.	οἱ ἰχθύντες		ὁδὸν ποιεῖν
6	grabatum	ualentis		iter facere
	κράββατον	26 non - enim	38	faciunt - discipuli tui
9	Blasphemat.	26 peccatores	38	Et * αὐτῶς ipse
	βλασφημίας	* εἰς μετάνοιαν	41	nisi - solis
	blasphemias.	ad poenitentiam.	42	dedit - eis
10	solus	27 & Pharifæi	42	& qui cum eo
	εἷς	Ἐοὶ τῶν φαρισαίων		ἢ τοῖς σὺν αὐτῷ
	unus	& Pharifæorum		etiam ihs qui cum eo
10	Quo statim cognito			

COMMENTARIVS IN CAPVT SECVNDVM.

Ost aliquot dies, posteaquam turbæ, quæ undiq; cõfluxerant ad ipsum
 in desertum, & cœlesti alimonia uerbi pasta, & sanitarum beneficijs do-
 nata, in sua se receperunt loca, dominus rediit Capharnaũ. Quod sub-
 dit Marcus, dicens. ¶ Et iterum intrauit Capharnaum post dies. Et au-
 ditum est quod in domo esset, & conuenerunt multi, ita ut non caperent, neque quæ
 ad ianuã, & loquebatur eis uerbum. Et uenerunt ad eum ferentes paralyticum, qui
 à quatuor portabatur. Et cum non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt te-
 ctum ubi erat, & patefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus iacebat.
 Cum autem uidisset IESVS fidem illorum, ait paralytico: Fili dimittuntur tibi pecca-
 ta tua. Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis:
 Quid hic sic loquitur? Blasphematur. Quis potest dimittere peccata, nisi solus deus? Quo-
 statim cognito IESVS spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dixit illis: Quid ista co-
 gitatis in cordibus uestris? Quid est facilius, dicere paralytico, dimittuntur tibi peccata
 tua: an dicere, surge, tolle grabatum tuum & ambula? Ut autem sciatis, quia filius
 hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico, surge, tol-
 le grabatum tuum, & uade in domum tuam. Et statim surrexit ille, & sublato graba-
 to abiit inde coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & honorificarent deum, di-
 cētes: quia nunquam sic uidimus. ¶ Hanc de paralytico historiam tetigisse uidetur
 Matthæus capite 9. numero 79. Sed adijcit hic Marcus nomen ciuitatis Capharna-
 um, quod in Matthæo nequaquam habetur, sed, *εις την ἰδιαν πόλιν*, quod in propriã,
 id est suam ciuitatem significat. Cæterum Capharnaum, relicta patria educationis e-
 ius, & ciuitate Nazareth, peculiariter ob mansionis electionem, & insignia in ea fa-
 cta, dicta est ciuitas domini. Nazareth autem & Nazaræa regio, patria eius. Addit
 & dominum in domo fuisse, & ubi id cognitum fuit, tantam multitudinem conflu-
 xisse, ut iam *μηδὲ τὰ πρός τὴν θύραν*, id est ne ea quidem quæ erant ad ianuam, illam
 capere possent. Addit præterea modum quo intulerunt paralyticum ante dominum,
 scilicet detegendo tectum, & funibus demittendo paralyticum ante dominum, qui se-
 dens docebat in domo. Quæ omnia argumentum erant magnæ fidei necessariorum
 illius paralytici, quæ & exaudita est à domino: quod intelligitur per id quod dicitur:
 Cum autem uidisset IESVS fidem illorum, ait paralytico: Fili dimittuntur (id est, con-
 donantur atque remittuntur) tibi peccata tua. Reliqua ijs, quæ in Matthæo similia, sa-
 tis intellecta sunt. Hinc relicta urbe Capharnaum, descendit rursus dominus ad mare,
 dicente Marco. ¶ Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eum, et
 docebat eos. Et cum præteriret, uidit Leui Alphæi sedentem ad telonium, & ait illi: Se-
 quere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est cum accumberet in domo illius,
 multi publicani & peccatores simul discumbebant cum IESV, & discipulis eius. Erant
 enim multi qui sequebantur eum. Et Scribæ & Pharisei uidentes, quia manducaret
 cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis eius: Quare cum publicanis et pec-
 catoribus māducat & bibit magister uester? Hoc audito, IESVS ait illis: Non necesse
 habent sani medico, sed qui male habent. Nō enim ueni uocare iustos, sed peccato-
 res. ¶ Primã particulam, quod descenderit dominus ad mare, ubi & docuit turbas,
 addit Marcus ultra Matthæum, usque ad historiam uocationis Matthæi, quæ hic uo-
 cat Leui *τὸν τοῦ ἀλφαίου*, id est filium Alphæi. Reliqua sunt eadem ijs, quæ dicta sunt
 à Matthæo, cap. 9. numero 80. Quare de illis hic contrahendus est sermo. Post histo-
 riam uocationis Matthæi trãsit Marcus ad discipulos Ioannis & Phariseorum, dicēs.
 ¶ Et erant discipuli Ioannis & Phariseorũ ieiunantes, & ueniunt & dicunt illi: Qua-
 re discipuli Ioannis & Phariseorum ieiunant, tui autẽ discipuli nō ieiunant? Et ait illis
 IESVS: Nūquid possunt filij nuptiarũ quãdiu sponsus cum illis est, ieiunare? Quãto

» tempore habent secum sponsum, non possunt ieiunare. Venient autem dies cū aufe-
 » retur ab eis spōsus, & tūc ieiunabūt in illis diebus. Nemo assumentū pāni rudis assuit
 » uestimēto ueteri, alioquin aufert supplementū nouū à ueteri, & maior scissura fit. Et
 » nemo mittit uinū nouum in utres ueteres, alioquin dirūpet uinū utres, & uinum ef-
 » fundetur, et utres peribūt. Sed uinum nouū in utres novos mitti debet. ¶ Istorū est
 » illa eadē sentētia, quæ Matthæi cap. 9. numero 81. dicta est. Et quod hic dicitur assu-
 » mentum, id est quod in Matthæo commissura dicitur, siue, ut Græce habetur, ἐπιβλη-
 » μα, id est immisura. Et quod panni rudis, id quod ibidē dixi significare panni impexi
 » & nondum à fullone curati & politi. Dominus noster, fullo; Doctrina eius tunc, pan-
 » nus impexus admodū nouus. Et quod hic dicit supplementum, id est quod in Mat-
 » thæo dicitur plenitudo. nam idē in utroq; uerbū habetur, τὸ πλιρωμα, ut hic, & illic ui-
 » deatur quodammodo non idem fuisse interpret latinus, aut certē idem aliter & aliter
 » uertisse. Deinde subdit Marcus de progressionē domini per segetes, dicēs. ¶ Et fa-
 » ctū est iterū cū dominus sabbatis ambularet per sata, et discipuli eius cœperūt progre-
 » di, & uellere spicas. Pharisei autē dicebāt ei: Ecce, quid faciūt discipuli tui sabbatis quod
 » non licet? Et ait illis: Nunquā legistis quid fecerit Dauid, quādo necessitatē habuit, et
 » esurijt ipse & qui cum eo erant, quomodo introiuit in domū dei sub Abiathar princi-
 » pe sacerdotū, & panes propositionis manducauit, quos non licebat māducare, nisi so-
 » lis sacerdotibus, & dedit eis, & qui cū eo erant? Et dicebat eis: Sabbatū propter homi-
 » nem factum est, & nō homo propter sabbatū. Itaq; dominus est filius hominis, etiam
 » sabbati. ¶ Quæ hic narrata sunt, recitauit Matthæus cap. 12. et declarata sunt nume-
 » ro. 113. Sed addit Marcus ultra Matthæū, nomē principis sacerdotum Abiathar, sub
 » quo Dauid panes oblatiōis comēdit, qui & idem primi Regū uigesimo primo Achi-
 » melech nominatur, ut etiam numero. 222. diximus. Et insuper dominum dixisse sab-
 » batū propter hominē factū esse: non cōtrā, hominē propter sabbatū. ubi per hominē
 » κατ' ἐξουσίαν ipsum intelligere possumus. Itaque CHRISTVS, si propter eum sabbatū
 » est institutū, dominus est & finis sabbati. In quo semotis omnibus negocijs, curisq; mū-
 » di, quiescere summa est in hoc mundo felicitas: in altero, gloria sempiterna. Ergo pa-
 » tri misericordiarum, & illi qui est pax, quies, & salus nostra, cum spiritu sancto sit ho-
 » nor, potestas, & imperium, in omnia secula seculorum. Amen.

CAPVT TERTIVM.

15 **H**T introiuit iterum in synagogam, & erat ibi homo habēs
 » manum aridam. Et obseruabant eum si sabbatis curaret,
 » ut accusarent illum. Et ait homini habenti manum aridā:
 » Surge in mediū. Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere, an
 » male: animā saluam facere, an perdere? At illi tacebāt. Et
 » circūspiciens eos cū ira, cōtristatus super cæcitate cordis eorū, dicit homini:
 » 16 Extende manum tuā. Et extēdit: & restituta est manus illi. ¶ Exeutes autē
 » Pharisei statim cū Herodianis consiliū faciebant aduersus eum, quomodo
 » eū perderēt. IESVS autē cum discipulis suis secessit ad mare, & multa turba
 » à Galilæa & Iudæa secuta est eū, & ab Hierosolymis, & ab Idumæa, & trās
 » Iordanē: & qui circa Tyrū & Sidonem, multitudo magna audientes quæ
 » faciebat, uenerūt ad eū. Et dixit IESVS discipulis suis, ut nauicula sibi de-
 » seruiret propter turbā, ne cōprimerent eum. Multos enim sanabat, ita ut ir-
 » ruerent in eū, ut illū tangerent quotquot habebant plagas. Et spiritus im-
 » mundi